

INHOUD

Voorwoord	6
Middelste bonte specht	9
Winterkoning	11
Citroenkwikstaart	13
Raaf	15
Tureluur	17
Kwak	19
Kievit	21
Kemphaan	23
Dwergaalscholver	25
Steenuil	27
Grauwe klauwier	29
Koereiger	31
Kerkuil	33
Cetti's zanger	35
Bruine gent	37
Monniksgier	39
Scholekster	41
Woudaap	43
Boomleeuwerik	45
Bijeneters	47
Kleine burgemeester	49
Kraanvogels	51
Steppekievit	53
Bosuilen in Overvecht	55
Duinpieper	57
Groene specht	59
Koolmees	61
Roodkeelpieper	63
Dwerggors	65
Baardman	67

Daurische kauw	69
Grijze wouw	71
Meerkoet	73
Nachtzwaluw	75
Draaihals	77
Bokje	79
Koperwiek	81
Raddes boszanger	83
Ransuil	85
Wilde eend	87
Zwartkopmeeuw	89
Grote kruisbek	91
Jonge grutto	93
Europese kanarie	95
Ganzen	97
Griel	99
Notenkraker	101
Kwartelkoning	103
Roodkopklauwier	105
Waterrietzanger	107
Zwarte roodstaart	109
Zeearend	111
Zwartkeellijster	113
Grote karekiet	115
Putter	117
Renvogel	119
Roodstuitzwaluw	121
Houtsnip	123
Watersnip	125
Appelvink	127
Smelleken	129
Boomklever	131
Staartmees	133
Kluut	135
Torenavalk	137
Biografieën	139

VOORWOORD

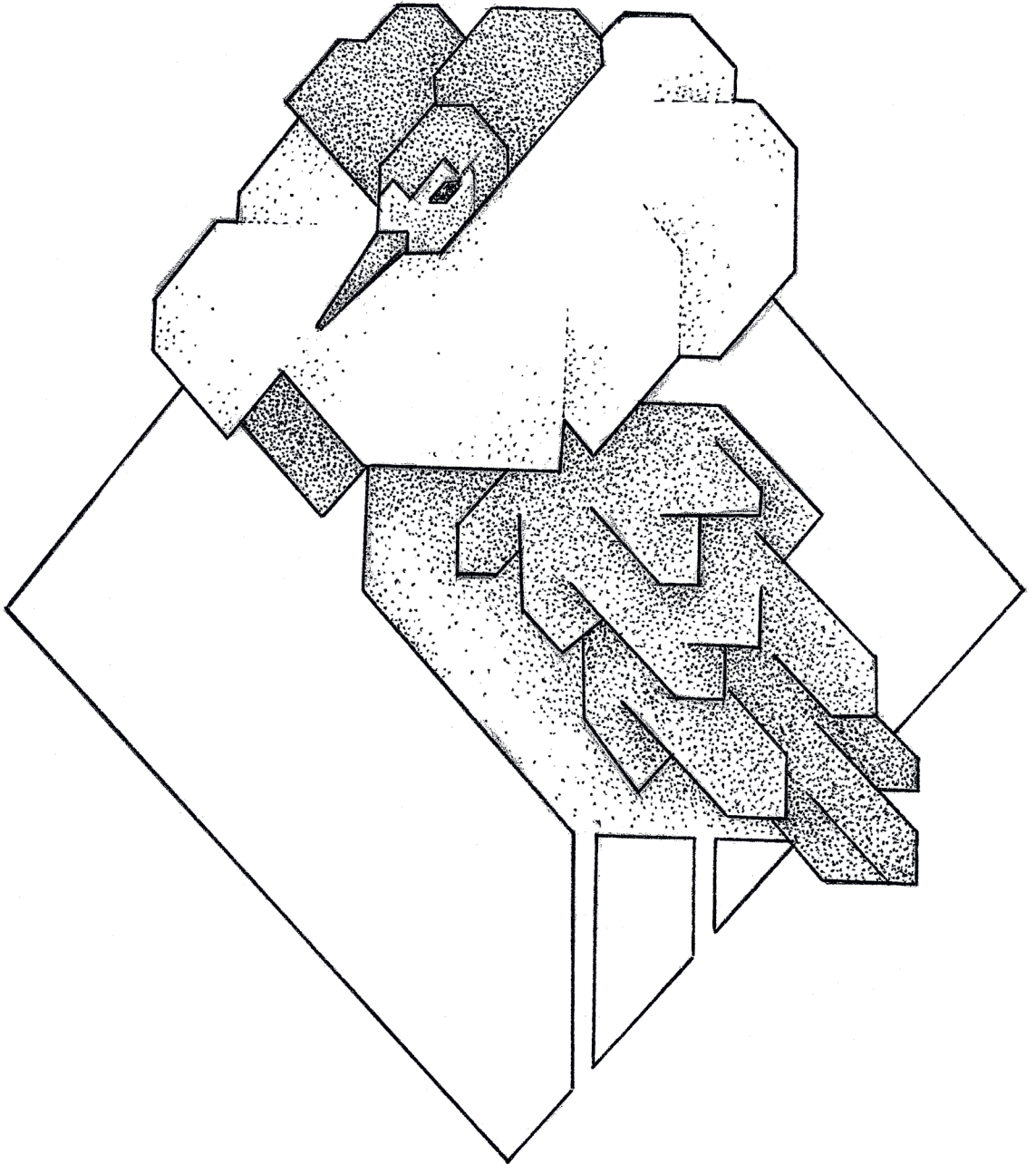
De vereniging Vogelwacht Utrecht werd opgericht op 4 februari 1958 en bestaat dus sinds kort 65 jaar. Het doel is bescherming van alle levende organismen, in het bijzonder vogels, in de provincie Utrecht. In de beginjaren telde Vogelwacht Utrecht slechts een klein clubje fanatieke vogelaars. Tijdens de 70-er en 80-er jaren van de vorige eeuw groeide de vereniging fors, met name door het geven van cursussen vogelherkenning voor beginnende vogelaars. Tot op de dag van vandaag blijft de belangstelling voor deze cursussen van de verschillende coördinatiegroepen groot. Het bestuur wil dit jubileum vieren met enkele bijzondere activiteiten.

Zoals u ongetwijfeld weet, neemt de biodiversiteit op aarde, zoals het aantal soorten planten en dieren in sneltreinvaart af. Vervuiling van bodem, water en lucht, klimaatverandering, overbevissing en afname van leefgebieden eisen hun tol. In feite kunnen wij niet zonder natuur. Sterker nog, wij maken er deel vanuit. We kunnen niet zonder gezond voedsel, schoon water, schone lucht en groene ruimte. Tijdens de coronacrisis leek het erop of veel mensen voor het eerst van hun leven in contact kwamen met de natuur. Sportscholen en veel winkels waren gesloten en dus trokken mensen erop uit om buiten te fietsen en te wandelen. Er ontstond nieuwe belangstelling voor de natuur. Groene organisaties kregen er leden bij, ook de Vogelwacht Utrecht. Dat betekent dat er een mooie taak voor ons ligt: het bevorderen van waardering en respect voor de natuur bij het grote publiek. Onbekend maakt onbemind.

Vorig jaar ontstond het plan om een jubileumboek te maken en cadeau te doen aan alle leden van de Vogelwacht Utrecht. Het begon allemaal bij Jeroen Steenbergen, coördinator van onze afdeling Utrecht-stad. Jeroen wilde een boek uitgeven met zijn vogeltekeningen en kwam in contact met Jack Folkers, KNNV-uitgever en ook sinds lang lid van de Vogelwacht. Jack kwam op het idee om een jubileumuitgave te maken met tekeningen en anekdotes van opmerkelijke gebeurtenissen met vogels. Ze namen contact op met het bestuur van VWU om te overleggen over de uitgave van het boek. Bram Rijksen deed ook een toezegging om tekeningen te leveren en er werd een redactie samengesteld. Op 22 maart 2022 zette de Algemene Ledenvergadering het licht op groen.

Als u dit zit te lezen, heeft u het jubileumboek in handen. Het bestuur is er trots op dat het tot stand is gekomen door vrijwillige samenwerking van leden van de Vogelwacht. Het is een pure Vogelwachtproductie. We danken Jeroen Steenbergen en Bram Rijksen voor de prachtige tekeningen. Zij vormen de kern van dit boek. Verder danken we Guus Peterse, Toon Vernooij, Jeroen Steenbergen, Albert Noorlander, Arjan Boele, Annemarie Loof en Josje Henkelman voor de boeiende begeleidende teksten. Tenslotte danken we Jack Folkers voor de coördinatie en de uitgave van het jubileumboek met de zorgvuldig samengestelde inhoud en fraaie vormgeving.

Bert van 't Holt - voorzitter

KEMPHAAN

Jeroen Steenbergen

Kemphanen zijn vogels die doen denken aan lang geleden. Aan schilderijen met donkere achtergronden en mannen met brede kragen die opzichtig poseren voor een fraai portret.

Maar ook herinneringen aan lang geleden: liggend in het gras langs een dijkje, turend naar een drassig veld waar een flinke groep kemphanen zich flink staat uit te sloven. Iets wat toen nog een jaarlijks gebeuren was en wat gaandeweg minder vaak werd aangetroffen. De plaatselijke arena werd door verlaging van de grondwaterstand te droog en de vogels verdwenen uit mijn vertrouwde omgeving.

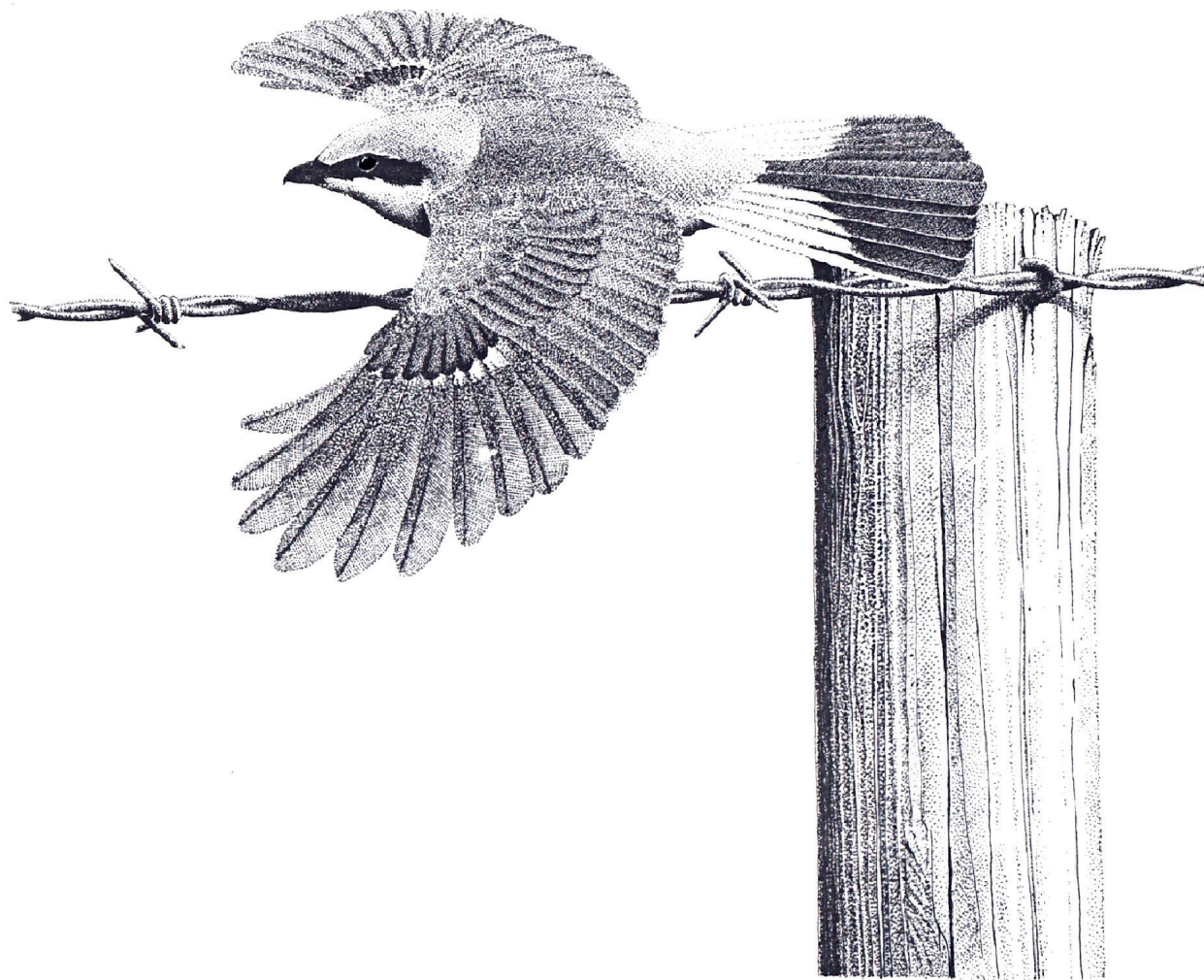
Dat beeld van pronkzucht is uiteraard een romantische overdrijving: de meeste kemphanen die wij te zien krijgen hebben een saaier, bruiner kleed. Ze laten zich altijd goed herkennen aan het dakpan-patroon van de veerranden op de mantel. Slechts af en toe zie je er een exemplaar met kuif tussen, maar meestal blijft die langs het lichaam hangen en valt die niet erg op.

Soms is er toch iets van die oude glorie, als op een drassig veld vol foeragerende steltlopers de emoties toch even opspelen en er iets van baltsgedrag ontstaat. De kragen worden opgezet, er wordt voorzichtig wat gesprongen met licht gespreide vleugels.

Tijdens een excursie naar het Lauwersmeer zagen we een dergelijk gebeuren: in de Ezumakeech lieten meerdere mannetjes met divers gekleurde kragen zich verleiden een voorzichtige strijd met elkaar aan te gaan.

In de omgeving van Utrecht lukt het ook vaak deze vogels aan te treffen. De Eempolders in het voorjaar bieden hiervoor een goede mogelijkheid. Op de plasdras-velden zie je ze foerageren, veel vogels met het bruine kleed maar ook vogels met kragen ertussen. Met de koppen naar beneden gebogen pikken ze druk in de modder.

Toch gebeurt het zelden dat het tot baltsen komt en zo blijft deze soort er vooral een van de herinnering, aan het vertoon van veren, aan een natuur die geschiedenis geworden is.

GRAUWE KLAUWIER

Guus Peterse

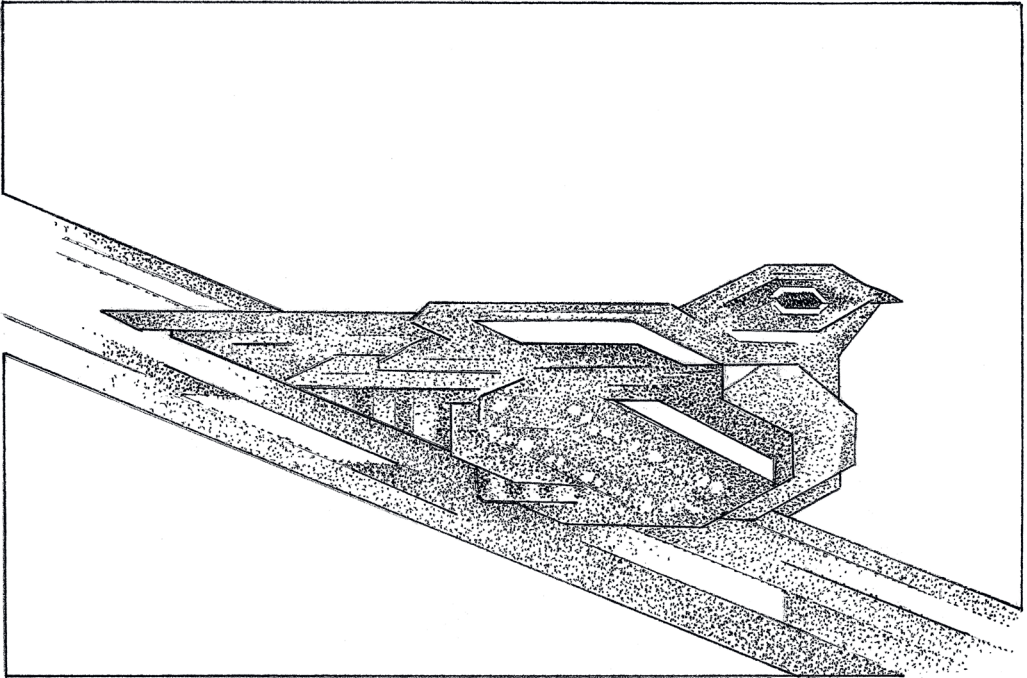

Het is natuurlijk maar een doodgewoon stukje Nederland: de Gagelpolder, tegen Utrecht Overvecht aangeplakt. Een fietspad loopt dwars door de weilanden, langs meidoornhagen, een paar wilgjes en berkjes en hoog opgeschoten vegetatie daar tussenin. Het is een mooie strook kreupelhout en ruigte temidden van plat polderland. Naarmate de weilanden meer ecologische woestijnen worden, biljartlakens waarin nauwelijks nog leven voorkomt, worden dit soort stukjes ruigte en bosjes steeds meer eilandjes, kreukels in het landschap waaraan nog wel eens een trekkertje wil blijven vasthaken. Wat dat betreft is de steeds verder gaande industrialisering van de landbouw een zegen voor ons, want trekvogels trekken toch wel, hoezeer wij ook ons land verruïneren.

Rietgorzen zie ik hier veel deze dagen. Daarnaast vliegen er af en toe kneuen en een groepje putters. Daaraan zie je dat de trek alweer aardig op gang is gekomen. Geregeld zie ik ook alweer wat graspiepers naar zuid trekken. Het was een hele leuke verrassing, toen ik daar een grauwe klauwier ontdekte en dat was trouwens al mijn tweede zelf ontdekte grauwe klauwier rond Utrecht dit jaar. Ik wordt nog een specialist. Desondanks nog steeds een erg leuke soort voor de provincie: meer jaren zonder dan met, en zelden meer dan één, maar dit jaar dus twee. Ook deze klauwier trok, net als het broedgeval van Nieuw Wulven afgelopen zomer, weer enig bekijks. Zo heb je nog eens eer van je werk.

Vanmorgen liet de vogel zich weer mooi zien. Enige tijd zat hij dichtbij in het zonnetje hoog in een struikje. Prachtig de fijn geschubde onderzijde en ook de geschubde roodbruine rug, het oogmaskertje, de forse stompe snavel. Ja, het is op zijn manier een stoer beest en ook precies volgens het boekje: juveniele vogel of misschien mag je al spreken van eerste winter. Na even wat heen en weer scharrelen, vloog hij op en dook weg in de vegetatie. Daarna vond ik hem het volgende kwartier niet meer terug. Het was tijd om naar het werk te gaan. Wel een leuke manier om de dag te beginnen.

NACHTZWALUW

Toon Vernooij

Je zou kunnen zeggen dat nachtzwaluwen het niet van hun zang moeten hebben. Het geluid dat ze produceren heeft eerder iets weg van een ouderwetse wekker met een kapotte bel: een eindeloos aanhoudend droog geratel. Dat is echter een deel van het verhaal.

Er zijn weinig vogels die zo tot de verbeelding spreken als nachtzwaluwen, die, zoals de naam al doet vermoeden, vrijwel uitsluitend na zonsondergang en met enige moeite zijn te zien, maar vooral, zij het met veel minder moeite, zijn te horen. Hun nachtelijke leefwijze in combinatie met dat rare geluid heeft wel wat mysterieus. Dat komt helemaal tot uiting als je ze ineens vlakbij uit het donker ziet opduiken, zwenken en draaien. De beide vleugelpunten en staartheuken zijn bij het mannetje voorzien van witte vlekken, die spookachtig oplichten.

Kortom, genoeg aanleiding voor een klein gezelschap Vogelwachtleden om een avondje nachtzwaluwen te doen op de Amerongse Berg. Berg is misschien een wat overenthousiaste omschrijving voor het gebied, maar dat neemt niet weg dat het een fraai stukje heide is met verspreid staande bosjes van braam, eik en grove den en hier en daar wat kort gras en kaal zand. Een eldorado voor nachtzwaluwen.

Dat blijkt te kloppen: bij aankomst horen we de eerste al van ver. Het is nog niet eens donker! Dan wordt het stil en we beginnen na een kwartier al te vrezan dat het misschien toch bij die ene zal blijven.

Plotseling klinkt van heel dichtbij opnieuw de typische ratelende zang. Ingespannen proberen we in de toenemende duisternis iets te onderscheiden. Het duurt niet lang of we zien het silhouet van een mannetje scherp afgetekend tegen de snel donker wordende hemel, de witte vlekken fraai zichtbaar. Even later verschijnt nog een tweede en daarna zelfs een derde! Onze aanwezigheid lijkt ze niet te deren, want ze vliegen keer op keer laag over onze hoofden, de vleugels in baltsvlucht tegen elkaar klappend.

Net als we denken dat het niet nóg mooier kan worden strijkt er een neer in de top van een niet al te hoge eik, die nog net het allerlaatste licht vangt, beeldvullend in de kijker, zoals je een nachtzwaluw maar zelden te zien krijgt.

Dat is genoeg. We zetten onze kraag op tegen de optrekkende kilte en gaan met een voldaan gevoel weer op huis aan.

TORENVALK

Albert Noorlander

Vroeger kwam ik veel in het Vechtplassengebied. Op een van de eerste zonnige lentedagen was het nog vrij rustig. In die tijd zaten de nijlganzen nog in Afrika of in watervogelcollecties en grauwe ganzen waren in Spanje bezig met hun koffers in te pakken voor de terugreis naar het noorden. Rustig wandelde ik langs het Tienhovens kanaal. In de verte stond een torenvalk te bidden.

Toen ik verder liep zag ik de torenvalk langzaam een stukje zakken. Heeft hij iets op het oog? Nog een stukje lager en toen dook hij naar beneden en verdween in het hoge gras. Even later kwam hij tevoorschijn met een flinke muis in zijn klauwen. De valk vloog laag met zijn prooi over het gras, kwam steeds dichterbij en landde op een stammetje. Met de dode muis tussen zijn poten stond hij rechtop en keek schuchter alle kanten op. In plaats van zijn prooi op te eten beet hij de kop er af en keek constant om zich heen. Wat was hij nou van plan?

De vogel sprong van het stammetje af en keek nog een paar keer om zich heen. Hij maakte bewegingen met zijn poten en af en toe trok hij wat gras weg met zijn snavel. Was hij nou aan het graven? Ik liep een klein stukje verder zodat ik hem wat beter in de kijker had. Weer die pootbewegingen. Het leek er inderdaad sterk op dat hij onder de stam een gat aan het graven was. Na wat graafwerk keek hij weer om zich heen.

Op een gegeven ogenblik pakte hij de muis en tot mijn grote verbazing zag ik dat hij deze in het gat propte. Hij had daar wel wat moeite mee. Blijkbaar was de muis te groot voor het gat. Tsja, valkenpoten zijn nu eenmaal niet gemaakt om te graven. Toch had dit mannetje een oplossing gevonden. Tot mijn nog grotere verbazing zag ik dat hij het gat toedekte met het gras dat hij eerder had afgebroken. Dit gedrag had ik nog nooit gezien. Sterker nog, ik had er nog nooit van gehoord.

Van slechtvalken is bekend dat ze prooien bewaren als ze voldoende hebben gegeten, dus waarom zou een torenvalk dit niet doen? Een verklaring zou kunnen zijn dat deze vogel de prooi gaat aanbieden aan zijn toekomstige bruid of gewoon voor zichzelf als hij weer honger heeft. Ik zou het niet weten.